

BANDOMOJO ŽEMĖS ŪKIO SURAŠYMO ATASKAITA

BENDRA INFORMACIJA

Statistikos departamentas, siekdamas kuo geriau pasirengti artėjančiam Lietuvos Respublikos 2010 metų visuotiniam žemės ūkio surašymui (toliau – 2010 m. surašymas), 2009 m. gegužės–birželio mėn. atliko bandomąjį žemės ūkio surašymą (toliau – bandomasis surašymas). Jis buvo atliekamas Kauno rajono Garliavos apylinkių seniūnijoje.

Bandomojo žemės ūkio surašymo tikslas – patikrinti 2010 m. surašymo organizacines ir metodines nuostatas, patikslinti surašymo lapo klausimų formuluotes, testuoti surašymo lapo duomenų įvedimo loginės ir aritmetinės kontrolės sąlygas.

PARENGIAMIEJI BANDOMOJO SURAŠYMO DARBAI

Vadovaujantis 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1166/2008 dėl ūkių struktūros tyrimų bei žemės ūkio gamybos metodų tyrimo, panaikinančio Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 571/88 (OL 2008 L 321, p. 14), (toliau – reglamentas) nuostatomis, buvo parengtas ir Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Statistikos departamentas) generalinio direktoriaus 2009 m. balandžio 6 d. įsakymu Nr. DĮ-108 patvirtintas bandomojo žemės ūkio surašymo lapas (toliau – bandomojo surašymo lapas).

Rengiant bandomojo surašymo lapo projektą, įvyko du 2010 m. visuotinio žemės ūkio surašymo organizacinės metodologinės darbo grupės (toliau – darbo grupė) posėdžiai, kuriuose aptartą bandomojo surašymo lapo rodikliai. Pirmasis darbo grupės posėdis įvyko 2008 m. rugsėjo 10 d. (protokolas Nr. DP-58), o antrasis – 2009 m. sausio 20 d. (protokolas Nr. DP-8). Dėl bandomojo surašymo lapo buvo konsultuotasi ne tik su darbo grupės nariais, Žemės ūkio ministerijos specialistais, bet ir su Lietuvos žemdirbystės instituto, Lietuvos veterinarijos akademijos Gyvulininkystės instituto specialistais, kitais mokslininkais.

Į bandomojo surašymo lapą buvo įtraukti rodikliai, kuriuos rinkti įpareigoja reglamentas, bei nacionalinėms reikmėms skirti rodikliai, kurių poreikis išsiaiškintas darbo grupės posėdžių metu bei derinant bandomojo surašymo lapą su suinteresuotomis institucijomis. Taip buvo sudarytas maksimalios apimties bandomojo surašymo lapas, kuris 2010 m. surašymo metu bus naudojamas tik tuo atveju, jei surašymui skirti asignavimai bus pakankami.

Taip pat pagal Eurostato parengtus metodinius nurodymus parengti nurodymai bandomojo žemės ūkio surašymo lapui pildyti, kurie, pakoregavus juos pagal bandomojo surašymo metu išsiaiškintus netikslumus, bus naudojami ir 2010 m. surašymo metu.

Siekiant kuo geriau informuoti gyventojus apie bandomąjį surašymą, buvo parengtas ir kiekvienam bandomojo surašymo respondentui paštu išsiųstas informacinis laiškas. Laiške buvo nurodytas bandomojo surašymo tikslas, jo organizavimo tvarka, nurodyta, kada ir kaip galima pateikti savo ūkio duomenis.

Be to, bandomojo surašymo viešinimui laikraščiuose „Valstiečių laikraštis“, „Ūkininko patarėjas“, „Savivaldybių žinios“, „Naujos tėviškės žinios“ buvo paskelbti informaciniai-reklaminiai straipsniai. Buvo parengti plakatai ir lankstinukai, informuojantys apie bandomąjį surašymą. Plakatai buvo pakabinti lankomiausiose Garliavos apylinkių seniūnijos vietose (autobusų stotelėse, seniūnijoje ir kt.). Lankstinukai buvo išdalyti gyventojams.

Iš pasėlių deklaracijų duomenų bazės, Ūkių gyvūnų registro ir žemės ūkio ir aplinkosaugos statistikos skyriaus turimos duomenų bazės sudarytas preliminarus Garliavos

apylinkių seniūnijos ūkių sąrašas. Visų šių šaltinių duomenys buvo sujungti pagal ūkininkaujančio asmens asmens kodą, nes tik šis kodas yra visuose minėtuose šaltiniuose. Sudarytas sąrašas išsiųstas Kauno TSV atsakingam darbuotojui, kuris su seniūnijos darbuotojais šį sąrašą patikslino ir perdavė Statistikos departamentui. Patikslintame sąrašė buvo 624 ūkiai. Sąrašas buvo sudarytas pagal ūkininkų gyvenamąją vietą, t. y. sąrašė buvo visi Garliavos apylinkių seniūnijoje gyvenantys ūkininkai.

ORACLE programavimo priemonėmis buvo parengta programinė įranga bandomojo surašymo duomenims įvesti ir apdoroti. Programinė įranga įdiegta į nešiojamąjį kompiuterį, kuris buvo naudojamas ūkininkų apklausos metu.

Atspausdinti bandomojo surašymo lapai. Bandomajam surašymui atlikti skirtos priemonės paskirstytos darbuotojams.

Atlikti darbuotojų mokymai. Surašinėtoją, kuris dirbo seniūnijoje, Statistikos departamento darbuotojai išmokė dirbti su parengta programine įranga, buvo išdėstyti ir pagrindiniai metodiniai bandomojo surašymo lapo pildymo aspektai. Kitus surašinėtojus, kurie lankė ūkininkus namuose, instruktavo Kauno teritorinės statistikos valdybos darbuotoja, atsakinga už bandomąjį surašymą.

BANDOMOJO SURAŠYMO EIGA

Bandomasis surašymas prasidėjo 2009 m. gegužės 4 d. Kauno rajono Garliavos apylinkių seniūnijoje, buvo įrengta laikina darbo vieta bandomojo surašymo darbuotojui. Pasėlių deklaravimo metu (nuo 2009 m. gegužės 4 d. iki birželio 15 d.) šis darbuotojas apklausė atėjusius pateikti pasėlių deklaracijas ūkininkus ir duomenis įvedė į parengtą kompiuterinę programą.

Ūkininkai, nedeklaruojantys pasėlių, ir nepageidaujantys, kad jų namuose apsilankytų surašinėtojas, taip pat buvo kviečiami atvykti į Garliavos apylinkių seniūniją, ir gegužės 4–birželio 15 d. atsakyti į bandomojo surašymo lapo klausimus.

Ūkininkus, nedeklaruojančius pasėlių, birželio 16–30 d. lankė surašinėtojai. Buvo pasitelkti 6 surašinėtojai. Vienas surašinėtojas per vieną dieną vidutiniškai aplankė ir apklausė po 5 ūkius. Atsižvelgiant į likusių neapklaustų ūkių skaičių ir jų teritorinį išsidėstymą, vienam surašinėtojui minėtu laikotarpiu teko apklausti nuo 42 iki 49 ūkių.

Per visą bandomojo surašymo laikotarpį (2009 m. gegužės 4–birželio 30 d.) buvo apklausti 633 ūkiai, ūkio žemės valdoje turintys vieną ir daugiau hektarų žemės ūkio naudmenų arba ūkio žemės valdoje turintys mažiau kaip vieną hektarą žemės ūkio naudmenų, jei žemės ūkio pardavimo pajamos per kalendorinius metus sudarė ne mažiau kaip 5000 Lt. Iš to skaičiaus apklausti 26 ūkininkai, kurių ūkiai nebuvo įtraukti į bandomojo surašymo respondentų sąrašą, nes jų gyvenamoji vieta yra ne Garliavos apylinkių seniūnija, tačiau jų ūkio centras yra Garliavos apylinkių seniūnijoje. Be to, bandomojo surašymo metu paaiškėjo, kad iš pateikto ūkių sąrašo (624 ūkių) 17 ūkių netenkina aukščiau išvardytų sąlygų ir turi mažiau kaip 1 ha žemės ūkio naudmenų – jiems buvo užpildyta smulkiųjų ūkių anketa.

Bandomojo surašymo metu seniūnijoje dirbusi surašinėtoja buvo patyrusi darbuotoja, gyvenanti Garliavos apylinkių seniūnijoje ir ilgus metus dirbanti seniūnijoje. Daugelis ūkininkų, esančių respondentų sąrašė, jai buvo žinomi. Todėl nemažai ūkių, nevykdančių veiklos, buvo išsiaiškinta dar pasėlių deklaravimo metu.

Apklaustų ūkių skaičius kiekvieną surašinėtojo darbo dieną pasėlių deklaravimo metu seniūnijoje 2009 m. gegužės 4–birželio 15 d. ir apklausos metu (lankant ūkininkus namuose) birželio 16–30 d. pateiktas 1 lentelėje.

Bandomojo žemės ūkio surašymo metu apklaustų ūkių skaičius

Data	Apklausta per dieną	Iš jų	
		neužpildytų bandomojo surašymo lapų	užpildytų bandomojo surašymo lapų
Gegužės 4 d.	12	-	12
Gegužės 5 d.	6	-	6
Gegužės 6 d.	3	-	3
Gegužės 7 d.	9	-	9
Gegužės 8 d.	3	3	-
Gegužės 11 d.	12	2	10
Gegužės 12 d.	12	5	7
Gegužės 13 d.	1	-	1
Gegužės 14 d.	7	2	5
Gegužės 15 d.	1	-	1
Gegužės 18 d.	11	1	10
Gegužės 19 d.	9	-	9
Gegužės 20 d.	10	4	6
Gegužės 21 d.	13	2	11
Gegužės 22 d.	1	-	1
Gegužės 25 d.	17	3	14
Gegužės 26 d.	15	3	12
Gegužės 27 d.	13	3	10
Gegužės 28 d.	9	2	7
Gegužės 29 d.	2	1	1
Iš viso gegužės mėn.	166	31	135
Birželio 1 d.	23	9	14
Birželio 2 d.	27	13	14
Birželio 3 d.	26	12	14
Birželio 4 d.	22	14	8
Birželio 5 d.	6	2	4
Birželio 9 d.	14	2	12
Birželio 10 d.	15	3	12
Birželio 11 d.	14	5	9
Birželio 12 d.	57	47	10
Birželio 15 d.	17	10	7
Iš viso birželio 1–15 d. (pasėlių deklaravimo metu)	221	117	104
Iš viso pasėlių deklaravimo metu (gegužės 4–birželio 15 d.)	387	148	239
Birželio 16–30 d.	246	119	127
Iš viso bandomojo surašymo metu (gegužės 4–birželio 30 d.)	633	267	366

BANDOMOJO SURAŠYMO REZULTATAI

1. Ūkių atsiskaitymo lygis

Iš 624 ūkių, buvusių respondentų sąraše, duomenų nepateikė 267 (arba 42,8 proc.): 127 ūkiai nevykdė veiklos, 109 ūkiai laikinai nevykdė veiklos, 23 ūkiai nerasti ir 8 ūkiai atsisakė teikti informaciją. Siekiant išsiaiškinti aukšto ūkių neatsiskaitymo lygio priežastis, buvo atlikta respondentų sąrašo analizė.

Buvo išsiaiškinta, kad respondentų sąraše buvo 293 ūkiai, įtraukti į sąrašą iš žemės ūkio ir aplinkosaugos skyriaus duomenų bazės. Šių ūkių nebuvo nei pasėlių deklaracijų duomenų bazėje, nei gyvulių registre. Iš 293 ūkių duomenų nepateikė 202 ūkiai (veiklos nevykdė 101 ūkis, laikinai veiklos nevykdė 84 ūkiai, nerasti – 14 ūkių, teikti informaciją atsisakė 3 ūkiai), o duomenis pateikė 91 ūkis.

Tačiau bandomojo surašymo metu duomenų nepateikė 65 ūkiai, kurie 2008 m. deklaravo pasėlius arba 2009 m. kovo mėn. duomenimis Ūkių gyvūnų registre buvo užregistravę laikomus galvijus, avis ir ožkas.

Ši ūkių respondentų sąrašo ir bandomojo surašymo lapo neužpildymo priežasčių analizė rodo, kad Lietuvoje ūkiai yra nepastovūs. Vienais metais ūkininkauja vienas asmuo, kitais – kitas. Pasikeitimai ūkiuose vyksta dėl įvairių priežasčių – dėl pasitraukimo iš prekinės žemės ūkio gamybos, už tai gaunant paramą, dėl kitų paramos rūšių gavimo, kai pasėlius deklaruoja vienas šeimos narys (pvz., vyras), o gyvulius registruoja kitas (pvz., žmona) ir kitų priežasčių. Atliekant žemės ūkio statistinius tyrimus, ūkiu laikomas vienas vienetas (vyras ir žmona kartu, nes ūkyje dirba tie patys šeimos nariai ir nuolatiniai samdomieji darbuotojai). Tuo paaiškinami neatitikimai tarp žemės ūkio ir aplinkosaugos statistikos duomenų bazės (kuri sudaryta iš ūkių, apklaustų 2003 m. žemės ūkio surašymo metu, ir atnaujinta vėliau vykusių statistinių tyrimų duomenimis) ir administracinių šaltinių. Tačiau sudaryti respondentų sąrašą vien tik iš administraciniuose šaltiniuose esančių ūkių netikslinga, nes yra ūkių, kurie nedeklaruoja pasėlių, Ūkių gyvūnų registre neregistruojamos kiaulės, paukščiai, triušiai, bičių šeimos, todėl dalis ūkių nepatektų į respondentų sąrašą.

Neatsiskaitymo lygiui Garliavos apylinkių seniūnijoje įtakos turėjo ir tai, kad ekonominio pakilimo metu įmonės, neužsiimančios žemės ūkio veikla, supirkinėjo žemę, kurioje buvo numatyti statyti objektai, nesusiję su žemės ūkiu. Kai kurie objektai pastatyti, tačiau kai kurie dėl ekonominės krizės taip ir liko nepradėti. Bet žemėse, kurias šios įmonės supirko, nebevykdoma žemės ūkio veikla. Tai aktualu visose Lietuvos teritorijose, kurios ribojasi su didesniais Lietuvos miestais.

2. Duomenys apie ūkių žemę ir ūkinius gyvūnus

Bandomojo surašymo metu užfiksuota, kad ūkių sąraše buvusių visų Garliavos apylinkių seniūnijos ūkių valdomas naudojamų žemės ūkio naudmenų plotas sudarė 3353 ha. Kaip jau minėta anksčiau, į Garliavos apylinkių seniūniją deklaruoti pasėlių atvyko 26 ūkiai, kurių ūkio centras yra šioje seniūnijoje, tačiau jie gyvena kitose seniūnijose. Šių ūkių naudojamos žemės ūkio naudmenos sudarė 175 ha. Palyginimui – 2003 m. visuotinio žemės ūkio surašymo metu buvo užfiksuotas 3889 ha žemės ūkio naudmenų plotas.

Bandomojo surašymo metu užfiksuotas vidutinis visų Garliavos apylinkių seniūnijos ūkių dydis – 9,9 ha žemės ūkio naudmenų (2003 m. visuotinio surašymo metu užfiksuotas ūkio dydis – 5,7 ha), o vidutinis ūkininkų ir šeimos ūkių dydis – 7,9 ha.

Bandomojo surašymo metu gauti duomenys buvo palyginami su pasėlių deklaracijų duomenimis. Nustatyta, kad bandomojo surašymo lapą užpildė, bet pasėlių nedeklaravo 108 ūkiai

(29,5 proc. nuo visų bandomojo surašymo lapą užpildžiusių ūkių skaičiaus). Tai dažniausiai nedideli ūkiai, jų vidutinis dydis pagal naudojamų žemės ūkio naudmenų plotą – 2,5 ha.

Garliavos apylinkių seniūnijos ūkiai 2009 m. deklaravo 3144 ha žemės ūkio naudmenų. Bandomojo surašymo metu užfiksuota, kad ūkiai, deklaraujantys pasėlius, nurodė 3079 ha (2 proc. mažesnį nei užfiksuotas deklaracijose) žemės ūkio naudmenų plotą. Ši paklaida galėjo atsirasti ir dėl to, kad deklaruojami „Kiti plotai“ ir „Apaugę plotai“, už kuriuos tiesioginės išmokos nemokamos, ir šie plotai, mūsų žiniomis, gali būti nepriskiriami prie žemės ūkio naudmenų.

Didesnė dalis (53 proc.) Garliavos apylinkių seniūnijos ūkių žemės ūkio naudmenų yra nuomojama iš privačių asmenų, o privati žemė sudaro mažesnę dalį – 47 proc. Ariama žemė sudaro 59 proc. naudojamų žemės ūkio naudmenų. 40 proc. žemės ūkio naudmenų užima pievos ir ganyklos. Net ketvirtadalis pievų ir ganyklų nenaudojamos gyvuliams ganyti ar šienai gauti, o tik palaikomos geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės. Garliavos apylinkių seniūnijoje daugiausia auginama kviečių, miežių ir daugiamečių žolių.

Palyginus bandomojo surašymo metu surinktus statistinius duomenis apie ūkiuose laikomus ūkinius gyvūnus ir Ūkinių gyvūnų registre užregistruotus galvijus, didelių neatitikimų taip pat neužfiksuota. Bandomojo surašymo metu nustatyta, kad Garliavos apylinkių seniūnijos ūkininkai laikė 1457 galvijus, o Ūkinių gyvūnų registre įregistruoti 1453 galvijai. Didesnis skirtumas užfiksuotas, palyginus avių ir ožkų skaičių: bandomojo surašymo duomenimis, ūkininkai turėjo 83 avis ir 22 ožkas, o Ūkinių gyvūnų registro duomenimis – 42 avis ir 10 ožkų. Toks skirtumas gali būti dėl atvestos prievaisos, kurios Ūkinių gyvūnų registre ūkininkai dar nebuvo užregistravę.

Palyginus su 2003 metų visuotinio žemės ūkio surašymo duomenimis, laikomų galvijų ir jų laikytojų skaičius sumažėjo. Bandomojo surašymo metu buvo 139 galvijų laikytojai, kurie laikė 1457 galvijus, o 2003 m. – 389 galvijų laikytojų, kurie laikė 1723 galvijus.

Bandomojo surašymo metu Garliavos apylinkių seniūnijoje buvo 16 avių ir ožkų laikytojų, kurie laikė 105 avis ir ožkas, o 2003 m. – 35 avių ir ožkų laikytojai, kurie laikė 90 avių ir ožkų. Vadinas, vis mažiau ūkininkų laiko po vieną šios rūšies gyvulį ir vis daugiau ūkininkų specializuojasi augini didesnę šių gyvulių kiekį.

3. Duomenys apie pastatus, žemės ūkio techniką, ūkio darbuotojus

Bandomojo surašymo metu buvo renkami duomenys apie ūkinius pastatus ir žemės ūkio techniką. Šių duomenų reglamentą rinkti nereikalauja, tačiau jie įtraukti Žemės ūkio ministerijos pageidavimu. Visa apie juos surinkta statistinė informacija pateikta 2 ir 3 lentelėse.

2 lentelė

Statinius gyvuliams laikyti ir kitus statinių turinčių ūkių skaičius ir pastatų plotas, m²

Rodiklio pavadinimas		Ūkių skaičius	Plotas, m ²
Statiniai gyvuliams laikyti	Veršidės	2	2747
	Karvidės	4	3299
	Kiaulidės	-	-
	Avidės	-	-
	Arklidės	-	-
	Paukštidės	1	10
	Mišrios paskirties	190	14 120
Kiti statiniai	Technikos remonto ir aptarnavimo dirbtuvės	1	584
	Stikliniai šiltnamiai	1	700
	Plėveliniai šiltnamiai sezono metu	7	3170
	Garažai	2	486
	Kiti	7	444

Sandėlius ir saugyklas turinčių ūkių skaičius ir pastatų talpa, m³

Rodiklio pavadinimas		Ūkių skaičius	Talpa, m ³
Sandėliai	Grūdų	1	2300
	Mėšlidės	1	4130
	Mineralinių trąšų ir pesticidų	-	-
	Siloso tranšėja	-	-
	Daržinė	2	3687
	Kiti	1	40
Saugyklos	Daržovių	1	16
	Vaisių	-	-

Taip pat buvo renkama statistinė informacija apie žemės ūkio techniką. Technikos skaičius parodytas 4 lentelėje.

4 lentelė

Žemės ūkio technikos skaičius

Rodiklio pavadinimas		Skaičius, iš viso
A		1
Krovininiai automobiliai	iki 3,5 t (įskaitytinai) bendrosios masės	14
	nuo 3,5 t iki 12 t bendrosios masės	4
	12 t (įskaitytinai) bendrosios masės arba daugiau	-
Traktoriniai plūgai		93
Kultivatoriai, germinatoriai, dirvos dirbimo agregatai		84
Skutikai		11
Mineralinių trąšų barstomosios		40
Mėšlo kratytuvai		21
Sėjamosios		37
Bulvių sodinamosios		33
Traktoriniai augalų purkštuvai		37
Šienapjovės		63
Grėbliai ir vartytuvai		58
Pašarų lauko smulkintuvai		8
Rinktuviniai presai		19
Savikrovės priekabos		6
Javų kombainai		26
Bulvių kombainai		2
Bulviakasės		33
Cukrinių runkelių kombainai		-
Džiovyklos		1
Džiovyklų našumas, t/val.		10
Aktyvios ventiliacijos įrenginiai		-
Aktyvios ventiliacijos įrenginių našumas, t/val.		-
Grūdų valomosios		7
Grūdų valomųjų našumas, t/val.		26
Melžimo aikštelės		10
Kiti melžimo įrenginiai		11
Drėkinimo ir laistymo įrenginiai		-

Klausimai apie pastatus ir žemės ūkio techniką bandomojo surašymo metu kėlė daugiausia problemų. Ūkininkai arba nežinojo atsakymo (nežinojo pastatų ploto ar talpos), arba nenorėjo jo pateikti.

Bandomojo surašymo metu buvo renkami duomenys apie ūkio darbuotojus. Surinkti duomenys apie ūkyje dirbančius šeimos narius, jų dirbtą laiką, profesinį pasirengimą žemės ūkio srityje, kitą jų dirbamą mokamą darbą. Ūkininkaujančio asmens šeimos nariai – ūkininkaujančio asmens sutuoktinis arba sugyventinis, sūnus ir (ar) dukra, sūnaus ir (ar) dukters sutuoktinis ar sugyventinis, vaikaičiai, tėvai, seneliai, broliai ir seserys, jų sutuoktiniai ar sugyventiniai, ūkininkaujančio asmens sutuoktinio broliai, seserys ir jų sutuoktiniai. Taip pat buvo klausiama apie nuolatinių samdomųjų darbuotojų skaičių, buvo prašoma nurodyti jų darbo laiką, nurodyti, kiek iš jų dirba kitą mokamą darbą. Kadangi šie rodikliai buvo renkami ir 2005 m. bei 2007 m. žemės ūkio struktūros tyrimų metu, didesnių problemų ši bandomojo surašymo lapo dalis nesukėlė.

Užfiksuota, kad iš viso Garliavos apylinkių seniūnijos ūkiuose dirbo 599 darbuotojai. Iš jų – 51 samdomasis darbuotojas (28 vyrai ir 23 moterys).

4. Duomenys apie žemės ūkio gamybos metodus

Pagal reglamento reikalavimus, 2010 m. surašymo metu pirmą kartą Lietuvoje, kaip ir kitose Europos Sąjungos šalyse, bus renkami statistiniai duomenys apie žemės ūkio gamybos metodus. Todėl buvo labai svarbu sužinoti, kaip šiuos klausimus supranta ūkininkai, kurie klausimai turėtų būti papildomai išaiškinti, į ką atkreipti dėmesį sudarant galutinį surašymo lapo variantą. Be to, žemės ūkio specialistų, galinčių kvalifikuotai išaiškinti reglamento numatytus klausimus, Lietuvoje nėra daug, nes ne visos technologijos Lietuvoje yra žinomos.

Užfiksuota, kad visi ūkiai taikė įprastinį žemės dirbimą, o tausojamasis (neariamasis žemės dirbimas) ir tiesioginė sėja nebuvo taikoma.

Daugelyje ūkių žiemą paliekama suarta, bet neapsėta dirva. Tačiau sėjami ir įprasti žieminiai pasėliai. Nebuvo ūkių, sėjančių antsėlius arba tarpinius pasėlius ir ūkių, paliekančių žiemai augalų liekanas (šiaudus, ražienas, kitų augalų dalis).

117 ūkių daugiau kaip 50 proc. savo auginamų pasėlių plote netaikė sėjomainos. 149 ūkiai nurodė laikantys gyvulius, kurie tam tikrą laiką ganomi lauke. Gyvuliai lauke ganomi 5–6 mėn. per metus.

Buvo prašoma nurodyti, kokia yra galvijų, kiaulių ir vištų dedeklių laikymo sistema. Tik 10 ūkių nurodė, kad galvijus laiko moderniuose šaitiniuose ar besaičiuose tvartuose su kraikinio ar skysto mėšlo šalinimo sistema. Visi kiti ūkiai nurodė laikantys galvijus paprastuose tvartuose, kuriuose neįrengtos modernios sistemos.

Kiaulės daugiausia laikomos ant kraiko arba tradiciniuose, šiaudais reikiamuose tvartuose su plonu mėšlo sluoksniu, kuris reguliariai pašalinamas. Nebuvo ūkių, nurodžiusių, jog laiko vištas dedekles moderniuose bateriniuose narvuose.

Vištos dedeklės laikomos ant kraiko arba paprastuose tvartuose.

Buvo renkama statistinė informacija apie žemės ūkio naudmenų tręšimą. Skystu mėšlu žemės ūkio naudmenas tręšė vos 2 ūkiai. 143 ūkiai dalį savo žemės ūkio naudmenų tręšė kraikiniu mėšlu. 10 ūkių dalį pagaminto mėšlo parduoda ar kitokiu tikslu išveža iš ūkio.

Pagal bandomojo surašymo metu surinktus duomenis, 5 ūkiai naudojo mėšlo ir srutų kauptuvus.

Bandomojo surašymo metu nė vienas ūkis nenurodė drėkinamų plotų.

5. Kiti duomenys

Bandomojo surašymo metu buvo fiksuojama, kiek laiko buvo sugaišta bandomojo surašymo lapui pildyti. Nustatyta, kad vidutiniškai vienam bandomojo surašymo lapui pildyti buvo sugaišta 26 min. Didesnių ūkių, auginančių didelius pasėlių plotus, laikančių daugiau ūkinių gyvūnų, surašymo lapo pildymas užtrukdavo iki 1 val. Mažesnių ūkių – 20 min.

Kita, ne žemės ūkio veikla, užsiėmė 1 ūkis. Šis ūkis plėtojo tradicinius amatus. Pajamos iš šios veiklos ūkyje sudarė iki 10 proc. nuo visų ūkio pajamų. Per praėjusius 3 metus paramą pagal kaimo plėtros priemones gavo 5 ūkiai.

BANDOMOJO SURAŠYMO APTARIMAS SU SURAŠINĖTOJAIŠ

Pasibaigus bandomajam surašymui, 2009 m. liepos 1 d. Kauno teritorinėje statistikos valdyboje buvo organizuotas susitikimas su surašinėtojaiš ir atsakingais statistikos specialistais. Pagrindinis susitikimo tikslas – aptarti bandomojo surašymo eigą ir problemas.

Dalis bandomojo surašymo metu dirbusių surašinėtojų tokį darbą dirbo pirmą kartą. Jie pažymėjo, kad surašinėtojo darbas yra svarbus ir atsakingas, tačiau žmonės ne visada juos mielai priima, kartais net nenori įsileisti. Ūkininkai mieliau priima pažįstamą surašinėtoją. Kartais ūkininkai sutikdavo atsakinėti į klausimus tik prisistačius, papasakojus apie save ir paaiškinus, kokiam tikslui reikalinga statistika. Todėl, nuėjus į ūkį, kartais ten tekdavo praleisti vieną ar net dvi valandas.

Surašinėtojai teigė, kad sudėtinga apklausti visus sąraše nurodytus ūkius, nes dalis žmonių pardavė savo žemę arba ją išnuomojo kitiems. Kai kurie žemę padalijo į sklypus, ir ten šiuo metu nevykdoma žemės ūkio veikla. Kaimuose daugėja asocialių žmonių, todėl juos apklausti sunku.

Statistikos specialistė paminėjo, kad buvo atvejų, kada ūkininkai, deklaruodami žemę, įrašydavo ne savo gyvenamosios vietos, o žemės adresą. Surašinėtojai teigė, kad kai kurie žmonės painiojo seniūnijas su savivaldybėmis ir sakydavo, kad žemė – keliose savivaldybėse, o iš tikrųjų, žemė buvo keliose seniūnijose, tačiau vienoje savivaldybėje.

Surašinėtojų teigimu, dalis didelių ūkių deklaravo pasėlius savivaldybėse. Jų manymu, būtų naudinga, kad stambūs ūkininkai su laišku apie surašymą gautų ir popierinę surašymo lapo formą. Būtų patogiu, jeigu, ūkininkui atėjus deklaruoti pasėlių į savivaldybę, ten juos galėtų nukreipti į seniūnijas arba duotų užpildyti popierinę surašymo lapo formą, arba pasiūlytų užpildyti elektroninę surašymo lapo formą. Statistikos specialistų manymu, visuotinio surašymo metu reikėtų, kad darbuotojai programoje matytų ne tik savo teritorijos ūkius, bet visą Lietuvos teritoriją, kad neapklaustų to paties žmogaus antrą kartą.

Seniūnijoje dirbusi specialistė teigė, kad būtų patogiau, jeigu seniūnijoje, esant didžiausiam ūkininkų srautui, dirbtų ne vienas žmogus, o du, nes ne visi žmonės sutinka laukti, kol apklausiamas kitas ūkininkas. Buvo atvejų, kai žmonės, deklaravę pasėlius, pas surašinėtoją tiesiog neidavo. Statistikos specialistai siūlė dirbti didesnėse seniūnijose (nuo 400 respondentų) priimti dar po vieną darbuotoją, kad ir be kompiuterio (gal tik piko dienomis). Taupant galima priimti žmogų 0,5 arba 0,75 etato, arba skirti mažesnę pareiginę algos koeficientą. O tuose seniūnijose, kuriose pasėlius deklaruoja mažai ūkių (20–60 ūkių), surašymo darbuotojo atsisakyti, o tuos respondentes apklausti namuose.

Surašinėtojų manymu, vienas surašinėtojas, lankydamas ūkius, pajėgus per dieną apklausti 5 ūkius. Surašinėtojai prašė, kad respondentų sąrašuose būtų daugiau telefonų numerių, tačiau teigė, kad apklausos metu savo telefonų numerius žmonės pasakydavo labai nenoriai.

Statistikos specialistė teigė, kad būtų patogiau, jeigu surašinėtojai eitų pas respondentes į namus ne nuo birželio 16 d., o praėjus maždaug savaitei nuo pasėlių deklaravimo pabaigos, kad būtų daugiau laiko paskirstyti krūvį surašinėtojaiš. Be to, pavėluotai pateiktos pasėlių deklaracijos priimamos iki 2009 m. liepos 10 d., nors jų kiekis tuo metu nebūna didelis.

Seniūnijoje dirbusi surašinėtoja pageidavo, kad būtų galimybė surašytus (įvestus) ūkius surūšiuoti pagal vietas, pagal įvedimo datą. Statistikos specialistai paminėjo dar vieną problemą, kad gatvės Kauno m. nepriskirtos seniūnijoms, ir tai sukėlė problemų įvedant ūkius.

Surašinėtojų ir statistikos specialistų manymu, siunčiant ūkininkams sąlyginį kodą informaciniame laiške (jis reikalingas el. surašymui atlikti), sudėtinga išsaugoti konfidencialumą, nes laiškas gali pasimesti.

Surašinėtojai ir statistikos specialistai mano, kad reikėtų daugiau informacijos apie surašymą, siūlė informuoti žmonės per televiziją, rengti straipsnius laikraščiuose.

Surašinėtojai teigė, kad ūkininkai nenoriai atsakinėja į klausimus apie techniką. Apie seną ar savadarbę techniką nesako nieko, o ir apie kitą techniką pasako nenoriai, nes bijo, kad už ją vėliau reikės mokėti mokesčius.

Surašinėtojai teigė, kad buvo sudėtinga klausinėti ir apie turimus pastatus, nes kartais buvo matyti, jog tvarto plotas – labai didelis, o ūkininkas teigė, kad ten tik kelios vietos gyvuliams laikyti. Surašinėtojai teigė, kad būtų tikslinga parengti lentelę, kokiame plote ir kiek vidutiniškai gali būti vietų gyvuliams laikyti.

Surašinėtojų teigimu, dėl priedo „Žemės ūkio gamybos metodai“ pildymo neaiškumų nebuvo. Statistikos specialistė pasiūlė 2.2 punktą „Ariamos žemės ploto dalis, kurioje netaikoma sėjomaina“ pakeisti į „Ariamos žemės ploto dalis, kurioje taikoma sėjomaina“.

Statistikos specialistų ir surašinėtojų nuomonė buvo tokia pat – anketa, metodiniai nurodymai ir kompiuterinė įranga parengta aiškiai ir suprantamai.

ŪKIŲ CENTRŲ KOORDINAČIŲ NUSTATYMAS

Reglamentas įpareigoja surinkti duomenis ne tik apie ūkių naudojamą žemę, žemės ūkio augalų pasėlių plotus, laikomų gyvulių skaičių, ūkyje dirbančius šeimos narius, nuolatinius ir laikinus samdomuosius darbuotojus, kitą (ne žemės ūkio) veiklą, žemės ūkio gamybos metodus, bet ir nustatyti kiekvieno apklausto ūkio centro platumos ir ilgumos koordinatas. Pagal reglamento reikalavimus, Eurostatui turi būti pateiktos kiekvieno ūkio centro koordinatės 5 minučių (Lietuvos teritorijoje atitinkamai – 49 km²) tikslumu.

Statistikos departamento turimais duomenimis, Lietuvoje yra apie 23 000 kaimų, kurių vidutinis plotas yra 220 ha, arba 2,2 km². Vadinasi, apskaičiuotos visų kaimų centrų (angl. *label point*) koordinatės visiškai tenkintų reikalaujamą tikslumą. Apskaičiuotas kaimo centro koordinatas galima būtų priskirti ūkiams, kurių centras yra tame kaime.

Siekiant išbandyti šį ūkio centro koordinatų nustatymo būdą, buvo kreiptasi į Valstybės įmonę Registrų centras su prašymu pateikti adresų registre esančias Kauno rajono Garliavos apylinkių seniūnijas priklausančių kaimų geografines ribas ir Garliavos apylinkių seniūnijos kadastrinių vietovių ribas. O bandomojo surašymo metu ūkininkų buvo prašoma nurodyti jo ūkio centro adresą. Pagal surašymo metodiką ūkio centras – tai vieta, kurioje pagaminama visa ūkio žemės ūkio produkcija arba didžioji jos dalis. Ūkio centru gali būti:

- ūkinis pastatas, kuriame laikomi gyvuliai, ar kitas žemės ūkio gamybai naudojamas statinys (konstrukcija), pvz., šiltnamis, jei jame pagaminama visa arba didžioji dalis ūkio žemės ūkio produkcijos;
- didžiausias ūkio ariamos žemės plotas;
- ūkininkaujančio asmens gyvenamoji vieta, jei ji nutolusi nuo vietos, kurioje pagaminama visa ūkio žemės ūkio produkcija, arba didžioji jos dalis, ne daugiau kaip 5 km.

1 paveiksle parodyti visi Garliavos apylinkių kaimai su apskaičiuotais jų geografiniais centrais. 5 lentelėje parodytos apskaičiuotos kaimų centrų koordinatės.

1 paveikslas

5 lentelė

Garliavos apylinkių seniūnijos kaimų centrų koordinatės

Kaimo pavadinimas	Ilguma	Platuma
Armaniškių k.	54° 45' 12,109" N	23° 54' 56,106" E
Stanaičių k.	54° 47' 58,871" N	23° 49' 22,746" E
Jonučių II k.	54° 50' 8,807" N	23° 53' 50,897" E
Pagirių k.	54° 48' 8,001" N	23° 51' 34,826" E
Ilgakiemio k.	54° 46' 40,891" N	23° 52' 9,427" E
Juraitiškės k.	54° 44' 41,375" N	23° 53' 28,114" E
Budrių k.	54° 49' 24,460" N	23° 53' 19,994" E
Rinkūnų k.	54° 48' 33,371" N	23° 53' 32,527" E
Tvarkiškių k.	54° 48' 5,776" N	23° 46' 35,463" E
Kalinavos k.	54° 47' 8,526" N	23° 49' 59,162" E
Sprindiškių k.	54° 44' 33,213" N	23° 52' 41,501" E
Karkazų k.	54° 50' 37,751" N	23° 55' 3,348" E
Ireniškių k.	54° 50' 39,840" N	23° 53' 48,867" E
Jurginiškių k.	54° 46' 18,443" N	23° 47' 48,207" E
Teleičių k.	54° 50' 29,277" N	23° 53' 10,032" E
Vaitapolės vs.	54° 49' 12,543" N	23° 54' 31,141" E
Rašnavos k.	54° 47' 22,091" N	23° 53' 29,828" E
Bagniškės k.	54° 45' 21,896" N	23° 48' 46,787" E
Garančiškės k.	54° 44' 20,481" N	23° 49' 4,756" E
Naugardiškės k.	54° 51' 13,070" N	23° 53' 10,105" E
Seniavos k.	54° 50' 58,432" N	23° 54' 16,182" E
Ražiškių k.	54° 49' 39,620" N	23° 54' 46,911" E
Juragių k.	54° 47' 30,736" N	23° 48' 8,299" E
Pajiesio k.	54° 44' 59,345" N	23° 52' 18,533" E
Grabavos k.	54° 44' 41,425" N	23° 50' 26,910" E
Baraginės k.	54° 45' 0,732" N	23° 54' 22,458" E

Šis ūkio centrų nustatymo būdas nebūtų tinkamas tik tada, jei atstumas nuo vieno kaimo krašto iki kito būtų didesnis nei 49 km, ir ūkio centras būtų tolimiausiame kaimo taške. Tačiau Lietuvoje tokio dydžio ir tokios formos kaimų nėra.

Todėl šis būdas ūkio centrų koordinatėms nustatyti yra tinkamas ir bus naudojamas 2010 m. surašymo metu surašytų ūkių centrų koordinatėms nustatyti.

IŠVADOS

1. Bandomojo surašymo metu testuotas 2010 m. surašymo lapas, išsiaiškinti neaiškumai. Į juos bus atsižvelgta, rengiant galutinį 2010 m. surašymo lapo variantą.
2. Testuota loginė ir aritmetinė kontrolė. Vykdamas bandomąjį surašymą buvo koreguotos kai kurios loginės ir aritmetinės kontrolės sąlygos.
3. Bandomojo surašymo lapo pildymo taisyklės parengtos tinkamai, rodiklių aprašymai pateikti aiškiai ir suprantamai. Prieš 2010 m. surašymą bus atlikti tik redakcinio pobūdžio pataisymai.

4. Planuojant 2010 m. surašymo darbus, buvo numatyta, kad vienas surašinėtojas per dieną apklaus 4 ūkius. Bandomojo surašymo metu išsiaiškinta, kad surašinėtojas bus pajėgus apklausti 5 ūkius.
5. Seniūnijoje dirbančiam surašinėtojų darbo krūvis yra didelis (Garliavos apylinkių seniūnijoje gegužės 4–birželio 15 d. surašyti 239 ūkiai, kuriems užpildyti surašymo lapai ir išsiaiškinta, kad 148 ūkiai nevykdo veiklos). Seniūnijose, kuriose deklaruoja daugiau kaip 400 ūkininkų, nuo gegužės mėn. vidurio iki birželio mėn. vidurio tikslinga įdarbinti papildomą darbuotoją, kuris padėtų surašyti į seniūniją pasėlių deklaruoti atėjusius ūkius.
6. Bandomojo surašymo metu išbandytas būdas ūkio centro koordinatėms nustatyti yra tinkamas ir tenkina Eurostato nustatytus tikslumo reikalavimus.
7. Informacinis laiškas, parengtas ir išsiųstas kiekvienam respondentui, padeda atkreipti ūkininkų dėmesį į atliekamą surašymą. Gautas oficialus laiškas (kreipimasis) įpareigoja ūkininkus atsakingiau žiūrėti į prievolę teikti statistinius duomenis.
8. Bandomojo surašymo metu surinkti duomenys – kokybiški.
9. Bandomojo surašymo atlikimo būdas atitiko lūkesčius ir gali būti taikomas 2010 m. surašymo metu.

Parengė
Aušra Jablonskienė